

משנת הצדיק - הרה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זצוק"ל זי"ע - כ"א אלול

הרב יהונתן נולד בפניצ'וב שבפולין, עיר הולדתה של אמו. משפחתו הייתה משפחה רבנית, אמו הרבנית שיינדל הייתה בתו של רבי יהודה ליב צונץ רבן של האלישוי ופיניצ'וב, ואביו רבי נתן נטע, שלימים היה רבה של העיר אייבשיץ שבצ'כיה מיוחס לצאצאי הארי"ו ולרבי נתן שפירא בעל מגלה עמוקות. דוריו של רבי יהונתן נפטרו לפני מלאת לבנם חמש עשרה שנים.

בילדותו התפרסה רבי יהונתן בסביבתו בילד פלא ועילוי תלמודי, דבק בו הכינוי "העילוי מפניצ'וב" ואגדות רבות נשורות סביב תקופת ילדותו. בסביבות שנת ת"ס (1700) עברה משפחתו לאייבשיץ של מינויו של האב לרב הקהילה. לאחר פטירת אביו בי"ב בחשוון תס"ח נותר ללא אב ואם, ועבר לחיות בפרוסניץ שבה גדל בבית רבי מאיר איזנשטט המהר"ם א"ש, שביהן אז כרבה של העיר. הוא החשיב את רבו זה לרבו הראשון ו"אלוף נעוריו", רבו זה כיבדו מאד והתייחס אליו בכתיבו כתלמיד חכם שווה ערך ולא כתלמיד. בפרוסניץ למד גם בישיבתו של רבי זאב וולף שפירא

בשנת תס"ט בעקבות מינויו של מהר"ם א"ש כרבה של שידלובצה וחזרתו לפולין, נטע הרב אייבשיץ והאלישוי ללמוד בישיבתו של קרוב משפחתו רבי אליעזר הלוי אייזנגא שביהן כאב בית דין העיר. משם עבר לווינה והתגורר בבית הגביר ר' שמשון ורטהיימר.

בשנת ת"ע, 1710, נשא לאישה את עלקלי, בתו של רבי משה יצחק שפירא שביהן או כאב בית הדין בעיר בומסלא בבוהמיה ולימים נעשה רבה של בוהמיה כולה. לאחר נישואיו התגורר זמן מה אצל חמיו ועשה אצלו שימוש חכמים בהוראת הלכות איסור והיתר וזמן קצר לאחר מכן התיישב בפראג בבית סב אשתו, רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא וקיבל תורה מתלמידי רבי אברהם ברודא שעזב שנים אחדות קודם לכן את פראג לטובת מץ, אך הותיר אחריו ישיבה גדולה ותלמידים כמו רבי יונה לנדסופר ורבי נתנאל וייל. בעקבות לימודו עם תלמידים אלו, ראה רבי יהונתן את עצמו כתלמידו של רבי אברהם ברודא

בשנת תע"ד (1714) שב לפראג ועד מהרה התגבשה סביבו קבוצת למדנים צעירים שוכחה לתמיכה כלכלית מכמה מראשי ומנהיגי הקהילה. בין למדנים אלו נמנה רבי שמחה פופרש לימים ראש בית הדין בפראג. מאז ועד סוף ימיו עמד רבי יהונתן אייבשיץ, בכל ערי מגוריו, בראש ישיבה והעביר בה שיעורים קבועים בשנת 1741 לאחר שהוצרפתים בבשו את פראג, נבחר לכהן כרבה של העיר מץ בצרפת. הוא החליף בתפקידו את רבי יעקב יהושע פלק בעל פני יהושע שעבר אז לרבה ברובה של פרוסניץ דמיני. רעהרו הניחתו לצרפת האשמינו אותו האחריות ריגידה והחרימו את רבונשו שנושאר רפרא

בשנת תק"י (1750) לאחר פטירתו של רבי יחזקאל קצינאלפוגין בעל הכנסת יחזקאל, נבחר לכהן כרבן של קהילות אלטונא, המבורג וונרסבך (אה"ו) בשנת תקכ"ג (1763) הספיק הרב אייבשיץ להדפיס את הכרך הראשון של ספרו "כרתי ופלתי" על יורה דעה וזמן מה לאחר שהודפס הספר, נפטר בכ"א באלול תקכ"ד והובא למנוחות בבית הקברות היהודי באלטונא

על מצבתו נקראו נחלקו לבקשתו דברי מוסר באקרוסטיכון שמו "יהונתן ז"ל" - יראו כל עובר הַחֲרוֹת על הלוחות, האיש אשר עמד לנס והיה כשושן פרחת, ושב אל עפר ומראהו מאיש נשחת, נא שימו על לבבכם ושובו בתשובה נוצחת, תפילה הרבו בעדו אלאהי הרוחות, נפשו אליו יאסוף ובל תהי' נדחת. זכות מעשיכם, יגנו כי נפשות ישראל אחת, למדו נפשכם כבוד לשונא ומגדולה תהי נפשכם בורחת.

ידוע שבילדותו רבי יהונתן אייבשיץ נודע כפיקח גדול ורצה רב אחד להעמידו במבחן. היה בידו סידור תפילה עילעל בסידור ופתח בברייתא דרבי ישמעאל על שלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם שאל הרב את הנער האם יש לך מה לחדש בברייתא זו הרהר הנער רגעים אחדים וענה יש על ברייתא זו שלוש שאלות א. איך קראו לאדם מישראל בשם ישמעאל הרי אסור לקרוא בשם רשע כמבואר ביומא דף ל"ח ע"פ הפסוק שם רשעים ירקב. ב. כיצד בכלל ניתן לעשות הבחנה בין המידות פרט וכלל לבין כלל ופרט הרי ידוע שאין מוקדם ומאוחר בתורה. ג. מדוע נאמר רבי ישמעאל אומר כאילו יש מישוהו שחולק עליו ואינו מסכים עמו צריך היה להיות כתוב אמר רבי ישמעאל שהרי מקובל בד"כ בלשון הש"ס שכאשר ישנה מחלוקת כתוב רבי פלוני אומר וכשמוכח דעה אחת בלבד כתוב אמר רבי פלוני. אלא אמר הילך לצורך יישוב הקשויות כי להקדים את דברי רש"י על הפסוק "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו" וכידוע רש"י מדייק מדוע יצחק קודם בפסוק לישמעאל הרי ישמעאל הוא הגדול אלא שעשה ישמעאל תשובה והקדים את יצחק לפניו עד כאן דברי רש"י ולכאורה קשה הרי אין מוקדם ומאוחר בתורה ואין משמעות לסדר על כרחך צריך לומר שהכלל אין מוקדם ומאוחר בתורה נאמר רק לגבי היחס בין שני עניינים שונים בתורה שאם עניין אחד נאמר לפני חברו אין משמעות לסדר אך כאשר מדובר בסדר פנימי שבאותו עניין איז יש משמעות לסדר וכעת מיושבות כל הקושיות מה ששאלנו כיצד קראו לתנא ישמעאל התשובה לכך היא שישמעאל עשה תשובה כאמור לעיל ברש"י ומה ששאלנו כיצד ניתן לדרוש כלל ופרט וכו' כשאין משמעות לסדר התשובה היא שיש משמעות לסדר שהרי כאמור בכלל אין מוקדם ומאוחר וכו' הוא דווקא כאשר מדובר בשני עניינים שונים, ומה ששאלנו מדוע הלשון היא רבי ישמעאל אומר התשובה לכך היא שאת המילים רבי ישמעאל אומר בשלוש עשרה מידות התורה נדרשת יש לקרוא לפי הפיסוק הבא רבי ישמעאל דהיינו עצם העובדה שקראו לתנא זה רבי ישמעאל אומר עובדה זו אומרת ומלמדת כי בשלוש עשרה מידות התורה נדרשת שניתן לדרוש את התורה בשלוש עשרה מידות ובכלל זה פרט וכלל וכו' שהרי מזה שקראו לו ישמעאל סימן שישמעאל עשה תשובה וכל עניין התשובה נדרש מהקדמת יצחק לישמעאל ואם כן מוכח שכשעסקין בענין אחד יש משמעות לסדר ואם כן ניתן לדרוש כלל ופרט וכלל כי יש משמעות לסדר ולכן אפשר לדרוש את התורה ב"ג מידות

באחת הפעמים נשאל רבי יהונתן על ידי המלך: "הרי כתוב בספריים שהמשיח יבוא בדמות עני הרוכב על החמור, כיצד אם כן אתם יכולים להאמין שבצורה כזאת הוא יוכל למלוך על כל הממלכות ולרדות עמים תחתיו?" השיב לו רבי יהונתן: "אכן שאלה קשה שאלת, המתן נא חודשיים ואענה לך תשובה הגונה, אך כדי שתהא תשובה זו חזקה ביותר, אבקש ממך ליצות לכל השרים כי בתוך חודשיים יהיה על כל אחד מהם לשוב עם תרנגול נאה ומשובח, ואף אני אעשה כמותם ואשוב עם תרנגול משלי." לאחר חודשיים הגיעו השרים כל אחד עם תרנגול עב בשר ומדושן עונג, פרי טיפוחים של חודשיים ימים, ואילו רבי יהונתן הופיע עם בעל חי שבקושי הזכיר תרנגול, כחוש וחלש למראה. מה עכשיו? תהא המלך, ורבי יהונתן השיב: "צווה נא לאנשיך להכניס את כל התרנגולים לחדר גדול ואף אני אכניס את תרנגולי", הכניסו כולם את תרנגוליהם, וכשראה תרנגולו של רבי יהונתן מי הם שכניו הצטנף בפנית החדר והביט בחשש.

והנה ניתן האות ולמרכז החדר הושלך חופן גרגירים, וכדרכם של תרנגולים החלו להתכתש זה עם זה מי במקורו ומי בכרובולתו, מי בכנפיו ומי בצפורניו, והכל כדי לתפוס כמה גרגירים. בתוך כמחצית השעה היו פוזרים על פני החצר עשרות תרנגולים מי לאחר מיתה מי בשעת מיתה ומי סמוך אליה, או אז הרגיש בטוח בעצמו תרנגולו של רבי יהונתן להתרחק מפניהם, לדלג מעל תרנגולים שעד לפני דקות מספר ירא להביט בהם, ולגשת למרכז החדר אל ערימת הגרגירים שנותרה מיותמת. "ראיתם", אמר רבי יהונתן, "כדי לנצח בקרב אין צורך בכוחות או בכישרונות מיוחדים, ברצות ה' יכול הוא לסכסך בין האומות ולגרום להן להילחם זו בזו עד שיפנו את מקומן לעם ישראל"

דובב שפתי ישנים - ליקוטים מספרים שפחות מוכרים

אפריון על התורה - הרה"ק רבי שלמה בן יוסף גנצפריד זצוק"ל זי"ע

"וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וּיְרִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָּ בָּהּ" (כ"ו, א')

הרבה פעמים נאמר בתורה והיה כי יביאך ה' וגו' וכאן נאמר והיה כי תבוא ונראה לפע"ד מה שכתבו המפרשים ז"ל טעם על הבאת הביכורים כדי שידע האדם כי לה' הארץ ומלואה והאדם איננו אלא אריס וכמו שהדרך היא אשר האריס הנאמן מביא פירות הראשונות מן השדה לבעל השדה כן ציוה ה' ית"ש להביא ראשית פרי האדמה בית ה' אל הכהן וז"ו והיה כי תבוא וגו' כלומר שיעלה בדעתך אשר אתה מעצמך ובכחך באת אל הארץ וירשת אותה ע"כ להוציא זאת מלבך הנני מצווך על מצוות ביכורים למען תדע ותשכיל כי ה' הוא הנותן אותה לך

סגולה לפרנסה - ניתנת מתנה לתלמיד חכם

וְלִקְחֵת מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לְךָ וּשְׂמַתָּ בְּשָׂנְאֵי וְהִלַּכְתָּ, אֶל הַמְּקוֹם, אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ, לְשָׂפָן שְׁמוֹ שָׁם" (כ"ו, ב')

דביאת שקונים יפרישו תחילה חלקם לה' ויתנו לעמלי תורה או לעניים בני טובים. וידוע כי גדלה מעלת הצדקה בנותני מילי דביאת דמקרבא הנאתן (תענית כג, ב) והרי זה דוגמת מצות בכורים ומועיל להניח ברכה באוצרם: והן בכלל מצות בכורים, שאם רוצה לחלק בניו, שמקצתם או אחד מהם יהא חלקו מיושבי בית המדרש, ומקצתם או אחד מהם יהא עוסק בפרקמטיא, כדי שיהא מחזיק ביד הלומדים שיהיו יכולים לעמוד על המשמר על התורה, יבחר לו וישתדל שבכור בניו יקדיש לה'

כתב בעל הפלא יועץ (ערך בכורים) "בכורים היא מצוה אחת מתרי"ג מצוות שהיתה נוהגת בזמן שבית המקדש קיים. ויש דוגמתה בזמן הזה, שהרי אמרו (כתובות קה, ב) כל המקריב דורון לתלמיד חכם כאלו הקריב בכורים. וכבר כתבנו במקום אחר, שאשר יאמר כי לבבו עליו יכאב על שבעוונותינו חרב בית המקדש ואין אנו יכולים לקים מצוות הנהוגות בפני הבית, בזאת יודע אם כנים הדברים כאשר יקים המצוות שהן דוגמתן ואשר בכוחו לעשות יעשה. וראוי לאיש ואשה אשר נדב לבם אותם לעשות נחת רוח ליוצרם להפריש ראשית בכורי כל אשר בביתם מאשר קונים דגן תירוש ויצהר וכל מילי